

Protocol dyslexie

Inhoudsopgave

Protocol dyslexie	1
Protocol dyslexie.	4
Hoofdstuk 1. Algemene inleiding.	4
Hoofdstuk 2. Kenmerken van dyslexie.	4
<i>Kenmerken van dyslexie.</i>	4
Hoofdstuk 3. Stadia van geletterdheid.	4
<i>3.1. De fase van ontluikende geletterdheid (voorschoolse periode)</i>	4
<i>3.2. De fase van beginnende geletterdheid (groep 1-2)</i>	5
<i>3.4. De fase van gevorderde geletterdheid (groep 4–8)</i>	5
<i>3.5. Voortgezet lezen en schrijven.</i>	6
<i>3.6. Begrijpend lezen en schrijven.</i>	6
Hoofdstuk 4. Signaleren en interventies.	6
<i>4.1. Toetskalender en methodes.</i>	6
<i>4.2. Leerlingbesprekingen.</i>	6
Hoofdstuk 5. Groep 1 -2	7
<i>5.1. Signalering</i>	7
<i>5.2. Interventies voor alle leerlingen en de leerlingen die meer moeite met hebben met onderdelen van geletterdheid</i>	7
<i>5.3. Activiteiten en materialen rondom de tussendoelen beginnende geletterdheid.</i>	7
<i>A. Boekoriëntatie en verhaalbegrip. (tussendoelen 1 en 2)</i>	7
<i>B. Functies van geschreven taal en relatie tussen gesproken en geschreven taal (tussendoelen 3 en 4)</i>	7
<i>C. Taalbewustzijn en alfabetisch principe (tussendoelen 5 en 6)</i>	8
Hoofdstuk 6. Groep 3	8
<i>5.1. Signalering</i>	8
<i>5.2. Interventies</i>	9
Hoofdstuk 6. groep 4	9
<i>6.1. Signalering</i>	9
<i>6.2. Interventies</i>	9
Hoofdstuk 7. Groep 5 t/m 8. naar functionele geletterdheid.	10
<i>7.1. Signalering</i>	10
<i>7.2. Begrijpend lezen</i>	10
<i>7.3. Spelling</i>	10
<i>7.4. Stellen</i>	11
Hoofdstuk 8. Leesmotivatie.	11
Hoofdstuk 9. Rol van de ouders.	11
<i>9.1. Wanneer is de hulp van ouders effectief</i>	11

Hoofdstuk 10. Dyslexie.	12
<i>10.1. Ernstige enkelvoudige dyslexie</i>	12
<i>10.2. Milde vormen van dyslexie.</i>	12
Hoofdstuk 11. Wanneer dyslexie vastgesteld is.	12
<i>11.1. Uitgangspunten.</i>	12
<i>11.2. Compensatie en dispensatie bij dyslexie.</i>	12
<i>11.2.1. Compenserende/dispenserende maatregelen bij lezen</i>	13
<i>11.2.2. Compenserend/dispenserende maatregelen bij spelling</i>	13
Hoofdstuk 12. Dossiervorming	13

Protocol dyslexie.

Hoofdstuk 1. Algemene inleiding.

Definitie dyslexie, zoals die gehanteerd wordt door de Stichting Dyslexie Nederland:

"Dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door hardnekkige problemen in de automatisering van de woordidentificatie (lezen) en/of schriftbeeldvorming (spellen)". Het behoort niet tot het vakgebied van de leerkracht om de diagnose dyslexie te stellen, maar de leerkracht ziet natuurlijk wel de hardnekkige problemen. Op grond van die waarneming weet hij dat extra zorg is geboden.

Het is belangrijk dat leerkrachten letten op signalen die wijzen op dyslexie, want hoe vroegtijdiger dyslexie wordt gesignaleerd, hoe eerder het dyslectische kind kan worden ondersteund. Het risico van verderop in het leerproces ontmoedigd raken door ernstige leerproblemen wordt daardoor kleiner.

Gedurende het proces van leren lezen en spellen is het belangrijk nauwkeurig te volgen of er voldoende voortgang is en of er geen hiaten ontstaan. Een kind ondersteunen dat achterop is geraakt, kost altijd meer inspanning dan voorkomen dat er achterstand ontstaat. Een dyslectisch kind zal meestal wat minder goede prestaties leveren dan niet dyslectische kinderen, maar de ontwikkeling op gebied van lezen en spellen mag binnen de eigen mogelijkheden niet gaan stagneren.

Vanwege het grote belang dat dyslectische kinderen goed ondersteund worden is hiervoor een protocol opgesteld. Het protocol zal, naar aanleiding van opgedane ervaringen, kunnen worden bijgesteld. Op den duur moet er dan een situatie ontstaan waarin kinderen met dyslexie tijdig gesignaleerd worden en waarin die kinderen ook zo adequaat mogelijk worden geholpen.

Hoofdstuk 2. Kenmerken van dyslexie.

*Kenmerken van dyslexie*¹.

- Ernstige lees- en spellingproblemen af te leiden uit zwakke prestaties
- Het trage/moeizame leerproces is specifiek voor lezen en spellen
- De lees en spellingproblemen betrekken zich op woord en subwoordniveau
- De verwerking van spaakklanken is verstoord/vertraagd
- Het snel serieel benoemen (van letters en cijfers) is verstoord/vertraagd
- Visueel/orthografisch woordherkenning is onnauwkeurig/vertraagd
- Het koppelen van visuele/auditieve letter/woordverwerking is verstoord/vertraagd
- Een minderheid vertoont verbale werkgeheugenproblemen.

Hoofdstuk 3. Stadia van geletterdheid.

3.1. De fase van ontluikende geletterdheid (voorschoolse periode)

Al voordat kinderen naar de basisschool gaan, vindt er een sterke taalontwikkeling plaats en start de ontwikkeling van geletterdheid. Kinderen leren de basisprincipes van een taal, en leren spreken en luisteren. Ook maken ze in deze periode veelal kennis met geschreven taal in de vorm van (prenten-)boeken.

---

¹ Zoals ze geformuleerd zijn in het protocol dyslexie diagnostiek en behandeling volgens Blomert 2005

3.2. De fase van beginnende geletterdheid (groep 1-2)

In de groepen 1 tot en met 3, spreken we van de fase van beginnende geletterdheid, kinderen leren zich verder te oriënteren op de functies van geschreven taal en leren de basisprincipes van het lezen en schrijven.

De volgende zeven tussendoelen zijn van toepassing op de ontwikkeling bij kleuters:

1. boekoriëntatie
2. verhaalbegrip
3. functies van geschreven taal
4. relatie tussen gesproken en geschreven taal
5. taalbewustzijn
6. alfabetisch principe
7. functioneel 'schrijven' en 'lezen'.

Deze tussendoelen vormen het kader waarbinnen de ontwikkeling van geletterdheid gedurende de gehele kleuterperiode gevolgd kan worden. Hierbij merken we op, dat de doelen niet lineair hoeven te worden doorlopen en dat niet alle leerlingen op hetzelfde moment eenzelfde niveau behalen. Er is sprake van een cyclische proces waarbij in de klas aan verschillende doelen tegelijk wordt gewerkt en waarbij de verschillende doelen steeds terugkomen.

Voor een overzicht van de tussendoelen verwijzen we naar protocol leesproblemen.

3.3. Groep 3. Eerste fase van het leesonderwijs.

In het eerste half jaar van het leesonderwijs ligt de nadruk op het vergroten van het fonemisch bewustzijn, het opbouwen van letterkennis en het aanleren van de elementaire lees- en spelhandeling. Dit gebeurt aan de hand van klankzuivere structuur, -globaal – of sleutelwoorden, afhankelijk van de methode, van het type mk, km, en mkm. De leerkracht houdt de vorderingen bij van alle leerlingen met behulp van methodeafhankelijke toetsen en observaties. De observaties zijn niet alleen gericht op de leesvaardigheid (letterkennis e.d.), maar ook op het leesproces (bijvoorbeeld welke strategieën gebruikt het kind tijdens het lezen?) en de leesmotivatie. Vanaf deze periode wordt er meer expliciete instructie gegeven op de tussendoelen zoals hiervoor zijn besproken.

Vanuit betekenisvolle contexten, zoals bijvoorbeeld boeken met voorleesverhalen (tussendoelen 1 en 2), verkennen kinderen samen met de leerkracht de functies van geschreven taal (tussendoel 3) en de relatie tussen gesproken en geschreven taal (tussendoel 4). In de daarop volgende directe instructie wordt een steeds groter beroep gedaan op het taalbewustzijn van het kind (tussendoel 5) en komt het accent geleidelijk aan te liggen op het doorgronden van het alfabetisch principe (tussendoel 6). In de taal-leeshoek worden kinderen bovendien aangezet tot functionele lees- en schrijfactiviteiten (tussendoel 7). De rode draad in de eerste fase van de methode voor aanvankelijk lezen heeft echter betrekking op het uitbreiden van de letterkennis en op het aanleren van de elementaire lees- en spelhandeling, dankzij een toenemend fonemisch bewustzijn. Deze activiteiten vinden we terug in tussendoel 8. (zie protocol leesproblemen)

3.4. De fase van gevorderde geletterdheid (groep 4–8)

De fase van gevorderde geletterdheid wordt door de meeste kinderen na groep 3 bereikt. In deze fase neemt het tempo waarin kinderen woorden herkennen toe; het leesproces raakt steeds meer geautomatiseerd hierdoor gaan leerlingen met meer begrip lezen. Ze ontdekken dat er verschillende soorten teksten bestaan en krijgen inzicht in de manier waarop deze teksten zijn opgebouwd. Ook zijn ze steeds beter in staat om hun eigen leesgedrag te controleren en leren ze hoe ze informatie schriftelijk aan anderen kunnen overbrengen. Ook zijn ze steeds beter in staat om hun eigen leesgedrag te controleren en leren ze hoe ze informatie schriftelijk aan anderen kunnen overbrengen.

3.5. Voortgezet lezen en schrijven.

Op het moment dat kinderen de elementaire leeshandeling met mkm-woorden kunnen toepassen, leren ze geleidelijk aan ook moeilijkere woorden lezen. In het leesonderwijs komen achtereenvolgens woorden met medeklinkerclusters en meerlettergrepige woorden aan bod. Ook woorden met afwijkende spellingpatronen worden nu behandeld, zoals woorden eindigen op –eer, -oor, -eur en woorden eindigend op –uw, -eeuw en –ieuw. Van belang is ook dat het arsenaal van woordidentificatietechnieken wordt uitgebreid. Met het oog op een versnelling van het leesproces is het noodzakelijk dat kinderen leren gebruik te maken van de context en van zinspatronen waarin woorden voorkomen. Ter ondersteuning van het leesproces leren kinderen ook woorden vlot te schrijven. Het snel en accuraat lezen en schrijven van woorden veronderstelt de aspecten die we terugvinden in tussendoel 9. (zie overzicht tussendoelen in protocol leesproblemen)

3.6. Begrijpend lezen en schrijven.

Het technisch lezen en schrijven vormen geen doel op zich. In de instructie wordt in deze periode dan ook veel aandacht besteed aan het begrijpen van teksten en aan het zelf maken en waarderen van teksten. Daarbij is de instructie gericht op het gebruik van geschreven taal als communicatiemiddel. Het scheppen van een goede leesmotivatie is daarbij in het geding. Met name voor kinderen met leesproblemen is van belang dat zij niet in een negatieve spiraal terechtkomen. Zij lopen het risico dat ze vanuit problematische ervaringen met het lezen in steeds mindere mate de communicatieve mogelijkheden van geschreven taal onderkennen. De hier genoemde deelaspecten van de leesinstructie vinden we terug in tussendoel 10 (zie overzicht tussendoelen in het protocol leesproblemen).

Hoofdstuk 4. Signaleren en interventies.

4.1. Toetskalender en methodes.

We gaan uit van de toetskalender, met de toetsen van Cito (LOVS), en de methodes. De richtlijnen die daar aangegeven worden, worden zoveel mogelijk gevolgd.

De methodes die op onze school gebruikt worden zijn:

- Veilig leren lezen.
- Estafette nieuw
- Nieuwsbegrip XL, vanwege differentiëren in moeilijkheidsgraad van de teksten.
- Taalactief 3

4.2. Leerlingbesprekingen.

- collegiale consultatie. (zorgniveau 1)

Binnen de bouw wordt besproken wat de bevindingen zijn m.b.t. de kinderen met een verhoogd risico, indien nodig. (in het kader van opbrengstgericht werken).

- leerling-bespreking. (zorgniveau 2)

We hebben 3 keer per schooljaar een leerling-bespreking. De hele groep wordt door de leerkracht met de IB-er doorgesproken. Leerkrachten of remedial teacher stelt evt. een handelingsplan op.

- diagnostisch onderzoek. (zorgniveau 3)

Bij handelingsverlegenheid van de leerkracht kan de IB-er een diagnostisch onderzoek doen. N.a.v. het begeleidingsplan van de IB-er stellen ze samen een handelingsplan op.

- inzet externe instantie. (zorgniveau 4)

Bij ernstige problematiek kan dit een optie zijn.

Hoofdstuk 5. Groep 1 -2

5.1. Signalering:

Met ingang van schooljaar 2010-2011 zijn we gestart met risico screening leesvoorwaarden. Deze screening (Anneke Smits signalering beginnende geletterdheid) wordt afgenomen zoals beschreven in het protocol Leesproblemen en Dyslexie voor groep 1 en 2. Deze toets wordt 2 keer per jaar afgenomen in januari/februari en in mei/ juni.

Toetsen die we gebruiken als signaleringsinstrument zijn:

- cito taal voor kleuters
- cito rekenen voor kleuters
- screeningslijst algemene leesvoorwaarden van A.Smits
- Aernoutse, (in bijzondere) gevallen.
- tweede helft schooljaar 2011-2012 invoering observatielijsten methode Schatkist groep 1
- de oudste kleuters worden getoetst met behulp van Veilig leren lezen wat hun startniveau is in groep 3.

5.2. Interventies voor alle leerlingen en de leerlingen die meer moeite met hebben met onderdelen van geletterdheid

- Achtergrondinformatie voor leerkrachten:

In het protocol leesproblemen voor groep 1 en 2: hoofdstuk 5, "effectieve begeleiding van leerlingen met een achterstand" .

Het artikel "Risicokleuters helpen lezen en spellen" door Anneke Smits.

5.3. Activiteiten en materialen rondom de tussendoelen beginnende geletterdheid.

A. Boekoriëntatie en verhaalbegrip. (tussendoelen 1 en 2)

- prentenboek: begrippen; kaft, rug van een boek, leesrichting, hoek waar je begint etc.
- vragen over het gelezen stuk.
- Begrippen: rechts – links, boven - onderaan, vooraan – achteraan, plaats in de rij, plaatsbepaling (lettermuur)
  - Kleuren, tellen a.d.h.v. stippen.
  - Aangeven waar ze moeten beginnen bij een werkje, en bij het noteren van de naam aangeven waar ze moeten beginnen.
  - Stempelen
  - Rondjes plakken.
  - Boekje lezen en navragen: Wie? Wat? Waar?
  - Lesideeën uit de oude schatkist rekenen.
  - Prentenboeken
  - Plaatjes in de goede volgorde leggen

Materialen: o.a.

- begrippendiagram
- 5 op een rij.
- Matrix
- Comparant
- Begrippentaal
- Color diagram
- Kralenplank
- Systeemrijen
- Oorzaak – gevolg
- Keer om

B. Functies van geschreven taal en relatie tussen gesproken en geschreven taal (tussendoelen 3 en 4)

- pictogrammen

- dagritmekaarten
- dagen van de week (liedje)
- nastempelen
- schrijven bij een tekening wat er 'verteld' wordt
- letter aanbieden, woord aanbieden. (letter wordt in rood aangegeven)
- opschrijven van het thema wat aan de orde is bijv. thema herfst.
- woordspin bij het thema, tekening met woord wordt genoteerd.
- weektaak
- planbord

Materialen o.a.

- Locon (visuele discriminatie)
- Waar hoor je?

Computer:

- Bas taal
- Bas tellen
- School 1 -2
- Tijd
- Woordenschat 1-2
- Boodschappen
- Lexi
- In de keuken

C. *Taalbewustzijn en alfabetisch principe (tussendoelen 5 en 6)*

- In de kring, allerlei spelletjes bijv. alle kinderen met een 'b' in hun naam.
- Rijmen
- Aanbieden van letters, klankgroepen.
- Klappen, stampen, lopen, springen van klankgroepen.

Materialen, methoden o.a.

- Wat zeg ik?
- Taalactiveringmappen
- Curriculum, diverse boeken
- Fonemisch bewustzijn
- Taalplezier voor jongste en oudste kleuters
- Rijmelarij
- Rijmlotto
- Locon.
- Klimboom
- Klankenboek
- boek "Het letterwinkeltje"
- Concentreer en leer
- klankkast

Hoofdstuk 6. Groep 3

5.1. Signalering:

We gaan uit van onze methode voor aanvankelijk lezen: Veilig leren lezen en de scores van de citotoetsen.

Verdere signalering en interventies wordt gedaan bij de zwakste leerlingen (de lage C, D en E scores)

Verdere signalering:

- we maken sinds schooljaar 2011-2012 gebruik van de toetsite van Veilig Leren Lezen van Zwijssen.
- Avi
- Eventuele toetsjes uit DTLAS (Struiksma)

5.2. Interventies:

Gebeuren altijd op het niveau waar het kind zit.

- handelingsadviezen zoals aangegeven door Veilig Leren Lezen
- herhaling stof van de methode met o.a. spelletjes
- tutorlezen met inzet van Veilig en Vlot van Zwijsen
- flitsen
- ralfi-lezen
- plan van aanpak
- spellingschema
- klankenschema

Methodes met remediërend materiaal:

- Leesweg
- Zuid-vallei
- Speciale leesbegeleiding van Luc Koning
- Spelling in de lift
- Zelfstandig spellen

Hoofdstuk 6. groep 4

6.1. Signalering:

Voortgezet lezen. Hierbij gaan we uit van de methode Estafette nieuw. Hier wordt gewerkt volgens de methode met de drie aanpakken.

Kinderen die nog moeite hebben met technisch lezen, hebben extra begeleiding nodig. Het hangt echter van de ernst van de leesproblemen af hoe intensief die begeleiding moet zijn. Bovendien kan er naast de leerproblemen ook sprake zijn van spellingproblemen. Er zal dan een keuze gemaakt moeten worden welke verdeling van aandacht voor lezen en spelling voor de leerling het meest effectief lijkt.

Ook de behaalde scores bij de genormeerde citotoetsen voor lezen en spelling spelen een belangrijke rol voor het wel of niet toepassen van interventies. (de lage C, D en E scores en bij scores die erg wisselend zijn.)

6.2. Interventies:

- in de groep, door de leerkracht.
- in de groep, door de remedial teacher
- buiten de groep door de remedial teacher
- buiten de groep/school door een rt-er of dyslexiebehandelaar

Interventies gebeuren altijd op het niveau waar het kind zit.

- aanpak 1 van Estafette
- afname van PI-dictee
- mapje spellingregels
- herhaling stof van de methode met o.a. spelletjes
- tutorlezen met inzet van boekjes Veilig en Vlot
- flitsen
- ralfi-lezen
- stappenplan
- spellingschema
- klankenschema

Methodes met remediërend materiaal:

- Leesweg
- Zuid-vallei
- Speciale leesbegeleiding van Luc Koning

- Spelling in de lift
- Zelfstandig spellen

Hoofdstuk 7. Groep 5 t/m 8. naar functionele geletterdheid.

7.1. Signalering:

Voortgezet en begrijpend lezen.

We gaan uit van de methode Estafette nieuw (schooljaar 2010-2011 t/m groep 8) voor voortgezet technisch lezen en Nieuwsbegrip XL voor begrijpend lezen. Voor spelling gebruiken we Taal Actief 3. Verder worden de kinderen nauwlettend gevolgd door de toetsen die afgenomen worden. Deze zijn opgenomen in onze toetskalender.

7.2. Begrijpend lezen.

Technisch lezen vormt de basis voor begrijpend lezen. In de regel is het zo dat leerlingen die de techniek van het lezen onvoldoende beheersen, ook moeite hebben met begrijpend lezen. Sommige dyslectische leerlingen kunnen echter hun zwakke decodeervaardigheden compenseren waardoor ze toch goed begrijpend kunnen lezen. Omdat zwak technisch lezen niet per definitie leidt tot zwak begrijpend lezen, is het van belang om bij zwakke lezers na te gaan of ze teksten die aansluiten bij hun leeftijdsniveau aankunnen. Over het algemeen zal een leerling die 1 tot 2 avi-niveaus lager scoort dan de streefdoelen, moeite hebben met de teksten bij begrijpend lezen en bij de zaakvakken. Bij deze leerlingen is het zaak na te gaan of compenserende maatregelen nodig zijn.

Bijvoorbeeld:

- Verlengde leestijd bij langere teksten (zaakvakken, begrijpend lezen) en bij toetsen.
- het voorbereiden van een tekst (inhoud, moeilijke woorden).
- audio-opnames van teksten.
- verbeteren van de lay-out.
- lezen met een 'maatje' die zo nodig de teksten voorleest.
- inzet van Kurzweil en daisy-speler

Specifieke begeleiding bij begrijpend lezen, stellen en het lezen en verwerken van informatieve teksten zal de leerling in de eerste plaats van de leerkracht in de klas krijgen. Deze begeleiding zal gericht zijn op het aanleren van (begrijpend) leesstrategieën en/of schrijfstrategieën en het leren gebruiken van informatiebronnen.

We gebruiken de methode Nieuwsbegrip XL. In deze methodes worden de leesstrategieën zoals deze omschreven staan in het protocol voor groep 5 – 8 aangeleerd en toegepast.

Leerlingen die bij de toetsen een lage C, D of E scoren worden extra begeleid, waar nodig en mogelijk buiten de groep door een remedial teacher. Ook kan er remedial teaching gegeven worden in de groep a.d.h.v. een opgesteld groepshandelingsplan.

7.3. Spelling.

Zwakke lezers hebben meestal ook spellingproblemen als gevolg van hun zwak ontwikkelde decodeervaardigheden. Spellingproblemen zijn vaak hardnekkig en zijn moeilijker te compenseren dan leesproblemen: bij lezen heb je steun aan de woorden die om een moeilijk woord heen staan, terwijl je bij spelling elk woord in zijn geheel uit je geheugen moet ophalen. Dat maakt spelling veel moeilijker dan lezen.

We gebruiken voor spelling de methode Taal actief 3. Daarnaast wordt er in de groepen gebruik gemaakt van plan van aanpak, stappenplan, verlengde instructie. We streven naar een goede, duidelijke instructie a.d.h.v. de methode die uitgaat van woordpakketten die aangeboden worden. Binnen de woordpakketten komen diverse spellingcategorieën aan bod.

Leerlingen die bij de toetsen een lage C, D of E scoren worden extra begeleid, waar nodig en mogelijk buiten de groep door een remedial teacher. Ook kan er remedial teaching gegeven worden in de groep a.d.h.v. een opgesteld groepshandelingsplan.

Extra hulpmiddel dat aan de spellingzwakke kinderen aangeboden wordt is het regelmapje voor spelling.

7.4. Stellen.

In de begeleiding van leerlingen met (ernstige) lees- en spellingproblemen die naast de technische problemen ook moeite hebben met het schrijven van een goed opgebouwde verhalende of informatieve tekst, staan de volgende interventiedoelen centraal:

- vergroten van het zelfvertrouwen.
- leren schrijven aan de hand van een schrijfplan.
- vergroten van inzicht in eigen schrijfgedrag.

Hulp wordt over het algemeen binnen de groep geboden. We gaan daarbij uit van de methode Taal actief 3 en wat deze voorschrijft in werkvormen en de daarbij behorende doelstellingen.

Naast het stellen van de taalmethode zijn onze leerlingen ook erg actief in het maken van werkstukjes en presentaties voor de wereldoriënterende vakken.

Op deze manier proberen we de leerlingen te motiveren en zelfvertrouwen te vergroten.

Bij het beoordelen van stelopdrachten wordt rekening gehouden met dyslexie door de spellingsfouten wel te bespreken maar niet mee te rekenen in de uiteindelijke beoordeling.

Hoofdstuk 8. Leesmotivatie.

In algemene zin kan gezegd worden dat mensen minder gemotiveerd zijn te leren wanneer ze iets moeilijk vinden. Deze motivatie kan echter opgewekt worden, wanneer iemand geïnteresseerd is in het onderwerp of het functioneel nut inziet van het leren. Dit geldt ook voor leerlingen met leesproblemen.

Om het leesplezier te bevorderen en de leeservaring te vergroten proberen we diverse activiteiten te organiseren.

- we creëren voldoende ruimte voor vrij lezen. Stillezen is voor sommige (zwakke) lezers een veiligere, meer ontspannen bezigheid dan hardop lezen.
- We zorgen voor voldoende aantrekkelijke boeken in de groepen.
- Houden van boekbesprekingen.
- Veel aandacht voor de Kinderboekenweek.
- Voorlezen voor kleine groepen.
- Tutorlezen

Hoofdstuk 9. Rol van de ouders.

Ouders zijn over het algemeen zeer betrokken bij de leerprestaties van hun kind en zijn ze bereid extra inspanningen te verrichten als dat nodig is om hun kind op een hoger prestatieniveau te krijgen.

Ouders kunnen thuis veel doen om de leesontwikkeling van hun kind te stimuleren als het op een ontspannen, leuke manier gebeurt.

9.1. Wanneer is de hulp van ouders effectief ?

- wanneer zij een actieve rol willen spelen bij het verbeteren van de leesontwikkeling van hun kind. Het gaat daarbij om de kwaliteit en de regelmaat van hun inzet.
- begeleiding thuis en op school moeten in elkaars verlengde liggen. De leerkracht geeft leesinstructie op het niveau dat de leerling net niet zelfstandig aan kan (instructieniveau) en ouders ondersteunen het lezen door met het kind boeken te lezen op het beheersingsniveau om de vaardigheden die het op school heeft geleerd verder te oefenen.
- het is belangrijk dat de relatie tussen de ouders en het kind ontspannen is zodat het kind het leuk vindt om met de ouder te lezen.
- ouders kunnen betere leerresultaten bereiken met hun kind als ze weten hoe ze hun kind moeten ondersteunen tijdens het lezen. Het gaat dan om keuze van het leesmateriaal, voordoen, samen

lezen en corrigeren van fouten. Aan ouders wordt indien gewenst de ouderbrochure meegegeven van 'Samen beter lezen'.

- in de school bieden ouders ondersteuning bij het tutorlezen en het flitsen wat in de groepen gebeurt.

Hoofdstuk 10. Dyslexie.

10.1. Ernstige enkelvoudige dyslexie

Als een kind drie maal een E scoort bij de DMT toetsen en/of spelling, en bovendien anderhalf jaar leesonderwijs gehad heeft, dan wordt in overleg met ouders een dyslexie onderzoek aangevraagd via Fontys-Fydes. Dit wordt betaald door de ziektekostenverzekering. Er is geen sprake van comorbiditeit. Fontys-Fydes doet vervolgens het onderzoek en zorgt ook voor de behandelaar en verdere begeleiding. De behandeling mag onder schooltijd op school of na schooltijd plaatsvinden.

10.2. Milde vormen van dyslexie.

Wanneer kinderen opvallende scores hebben wordt bekeken wat er aan de hand zou kunnen zijn. Bij een vermoeden van dyslexie wordt gehandeld, als hierboven beschreven, met mogelijke interventies. Is na het verlenen van extra hulp te weinig ontwikkeling te zien dan wordt aan ouders een dyslexieonderzoek geadviseerd. Vaak komen ouders al eerder met deze vraag voor onderzoek. Er is op school een lijst met onderzoeksbureau. Bekostiging wordt door ouders gedaan.

Hoofdstuk 11. Wanneer dyslexie vastgesteld is.

Wanneer er sprake is van ernstige lees- en spellingproblemen, dan zijn er naast moeilijkheden met technisch lezen en spellen meestal ook problemen op het gebied van begrijpen en studierend lezen, stellen en woordenschat. Problemen op een of meer van deze gebieden vormen een belemmering voor het uitvoeren van functionele geletterde activiteiten, zoals een tijdschrift lezen, een informatieve tekst bestuderen of een (zeer) zwakke basisvaardigheden op het gebied van technisch verhalende tekst schrijven. Functionele geletterdheid is te definiëren als kennis en vaardigheden die kinderen in staat stellen om geschreven taal te hanteren als middel voor communicatie en informatieverwerving.

De vraag is nu hoe we leerlingen met (zeer) zwakke basisvaardigheden op het gebied van technisch lezen en/of spellen toch op een zo hoog mogelijk niveau van functionele geletterdheid kunnen brengen en welke aanpassingen zij daarbij nodig hebben.

11.1. Uitgangspunten.

Bij functionele geletterdheid komt het erop aan dat leerlingen in groep 5-8 leren zelfstandig informatie te verwerven en een leeswoordenschat op te bouwen, zodat zij steeds meer zelfsturend worden in hun intellectuele ontwikkeling. Een zekere mate van autonomie in het eigen leerproces veronderstelt een hoog niveau van reflectie op geschreven taal. Bij leerlingen met dyslexie is dit vaak een probleem omdat zij door hun technische problemen met lezen en/of spellen vaak moeite hebben met het niveau van de teksten en de grote hoeveelheid die zij moeten verwerken voor bijvoorbeeld de zaakvakken, terwijl zij qua intelligentie de stof wel aankunnen..

11.2. Compensatie en dispensatie bij dyslexie.

Om de autonomie van ook leerlingen met dyslexie te vergroten, zijn vaak compenserende en/of dispenserende maatregelen noodzakelijk.

Onder compenserende maatregelen worden die maatregelen verstaan die de gevolgen van de (technische) lees- en/of spellingproblemen minimaliseren bij teksten lezen of produceren.

Dispenserende maatregelen houden in, dat de leerling ontheffing krijgt van bepaalde opdrachten

11.2.1. Compenserende/dispenserende maatregelen bij lezen:

- de leerling heeft een keuze in boeken die qua inhoud aansluiten bij de leeftijd en interesses van de leerling, maar zijn qua technisch niveau vereenvoudigd.
- leerlingen met een dyslexieverklaring mogen in de klas gebruikmaken van een Daisyspeler.
- leerling krijgt extra leestijd.
- leestaken worden verlicht, in niveau of hoeveelheid.
- leerlingen werken met een cd, daisy-rom of Kurzweil.
- leestoetsen van begrijpend lezen, entree- en eindtoets worden op cd aangeboden.

11.2.2. Compenserend/dispenserende maatregelen bij spelling:

- spellingfouten worden zo mogelijk genegeerd.
- spelfouten worden gedifferentieerd beoordeeld.
- de schrijftaak wordt verlicht. (minder pagina's)
- inzet van hulpmiddelen die leiden tot minder spellingfouten, woordenboek, regelkaart, tekstverwerker met spellingcontrole.
- mondeling overhoren bij bepaalde vakonderdelen.

Hoofdstuk 12. Dossiervorming.

Aan de hand van de toetskalender worden jaarlijks toetsen afgenomen die ons duidelijkheid geven over de ontwikkeling van de kinderen.

De resultaten van deze toetsen worden opgenomen in het leerlingvolgsysteem. Dit systeem is te allen tijde voor alle leerkrachten ter beschikking.

Van alle leerlingen worden de resultaten met de leerkracht besproken tijdens een leerling-bespreking die 3 keer per schooljaar gevoerd wordt. In deze gesprekken tussen leerkracht en intern begeleider worden deze resultaten nader besproken en uitgelegd.

Voor de leerlingen die bij de toetsen een lage C, een D of E score halen is er extra aandacht. Bij deze leerlingen wordt de AVI-toets afgenomen om de leesontwikkeling beter in beeld te krijgen.

De gegevens van deze toetsen komen in de groepsmap in de klassen en in een map bestemd voor de IB-er.

De gegevens van de Avi-scores worden daarnaast verzameld in een map die gebruikt wordt om deze kinderen te volgen. Deze kinderen worden ingedeeld bij het tutorlezen.

Van de toetsen die voor spelling afgenomen worden, worden foutenanalyses gemaakt die met de leerkrachten besproken worden. Op deze wijze kan de leerkracht ondersteuning bieden waar het nodig is. Spellingsschema's, klankenschema, plan van aanpak en spellingmapje spelen een belangrijke rol bij de interventie. Deze hulplijn wordt door de gehele school gevolgd.

De resultaten en de foutenanalyses komen in de groepsmappen in de klas en zo nodig per individuele leerling in de zorgmap.

Van de leerling-bespreking wordt een verslag gemaakt dat digitaal wordt vastgelegd.

Komt een leerling in aanmerking voor remedial teaching, zowel in de groep als buiten de groep, dan worden daar handelingsplannen voor gemaakt.

Deze handelingsplannen voldoen aan bepaalde eisen. Evaluatie is een belangrijk punt waaraan veel aandacht besteed wordt. De handelingsplannen worden of door de eigen leerkracht of door betrokken rt-er gemaakt.

Deze handelingsplannen worden opgeslagen in de computer. Remedial teaching wordt gegeven in periodes van 10 weken. Na afloop van een periode wordt er een evaluatie geschreven. Deze wordt door alle betrokkenen gelezen en na akkoord aan de ouders meegegeven.

Op deze manier denken wij de zorg optimaal geregeld te hebben. Het belang van goede dossiervorming wordt door het hele team gezien. Doel van goede dossiervorming is van belang voor een goed overzicht van het individuele kind.

Wanneer een leerling in aanmerking komt voor onderzoek hebben we alle gegevens ter beschikking en kunnen we een zo volledig mogelijk beeld geven van deze leerling.